

Kosovo

Zaštita ljudskih prava na Kosovu i dalje je slaba. Uprkos reformama, u pravosudnom sistemu i dalje ima veliki broj nagomilanih neriješenih predmeta. Nacionalne manjine, Romi, Aškali, a posebno Egipćani, i dalje trpe diskriminaciju. Novinari i branioци ljudskih prava su tokom 2013. bili izloženi prijetnjama i napadima.

Na podijeljenom sjeveru povremeno su se razbuktavale napetosti, uprkos poboljšanju političkih odnosa sa Srbijom, što pokazuje sporazum iz aprila na osnovu kojeg je postavljen komandant specijalne policije i osnovan žalbeni sud za srpsku manjinu, sporazum iz avgusta o otvaranju trajnih graničnih prelaza između Kosova i Srbije tokom 2014, kao i raspuštanje paralelnih srpskih institucija na sjevernom Kosovu u septembru. Nepoznati napadači su u septembru, u napadu na dva vozila policije EULEX-a, ubili jednog policajca iz sastava Misije EU za vladavinu prava (EULEX). Policija je vodila istragu u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja.

Nekažnjivost, odgovornost, pristup pravdi

Reformom pravosudnog sistema pokrenutom u januaru reorganizovani su sudovi, što predstavlja pokušaj da se riješe neriješeni predmeti koji su se nagomilavali godinama. U januaru je stupio na snagu novi krivični zakon, i to bez tri osporavane odredbe za koje se smatralo da ograničavaju slobodu medija.

U prvih devet mjeseci, sudije EULEX-a izrekle su pet presuda za ratne zločine, u kojima su, u svim predmetima osim jednog, donijele oslobađajuće presude. Oslobađajuća presuda Fatmiru Limaju i još devetorici u predmetu u vezi s masovnim ubistvom srpskih i albanskih civila u Klečki od strane snaga Oslobodilačke vojske Kosova (OVK) 1998. godine, donijeta u septembru, ilustruje slabosti u programu zaštite svjedoka na Kosovu i probleme u procesuiranju zločina počinjenih tokom rata i nakon njega. Svjedočenje jednog ključnog svjedoka, koji je u decembru 2012. pronađen mrtav u jednom parku u Njemačkoj, što je policija okarakterisala kao samoubistvo, najprije je proglašeno neprihvatljivim, a zatim, na ponovljenom suđenju, kontradiktornim i nepouzdanim.

U junu su tri čovjeka osuđena na šest, četiri i tri godine zatvora, zbog premlaćivanja i mučenja civila kosovskih Albanaca koji su bili protivpravno zatočeni u zatočeničkom centru OVK u Lapašnici 1998. i 1999. godine. U oktobru je specijalni tužilac EULEX-a podigao optužnice protiv 15 lica za ratne zločine nad civilima i zarobljenicima počinjene 1998. godine u zatočeničkom centru OVK u Likovcu.

Specijalno tužilaštvo Kosova, Istražna jedinica kosovske policije za ratne zločine i EULEX imaju stotine neriješenih predmeta. U vrijeme sastavljanja izvještaja još uvijek je bilo neizvršeno 13 naloga za hapšenje koji se odnose na Srbe za koje se smatra da borave van Kosova. EULEX i dalje radi na istrazi o 94 ratna zločina iz rata na Kosovu 1998. i 1999. godine, uključujući masakre u Meji, Dubravi i Kruši, u kojima je, kako se vjeruje, bilo preko 1.000 žrtava.

Komisija za razmatranje ljudskih prava (HRRP), nezavisno tijelo koje je, s ciljem razmatranja navoda o kršenju ljudskih prava od strane osoblja EULEX-a osnovano 2009. godine, donijela je krajem avgusta 15 odluka, utvrdivši da je u pet slučajeva došlo do kršenja ljudskih prava. U slučaju napada kosovske policije i Albanaca na Srbe na srpski vjerski praznik Vidovdan 2012. godine, HRRP je utvrdio da EULEX nije dodijelio adekvatne resurse za pružanje zaštite ni za provođenje djelotvorne istrage o navodima o zloupotrebi ljudskih prava.

Sloboda medija

Novinari su i dalje suočeni s neprijateljskom sredinom. U maju je na kuću glavnog i odgovornog urednika Radiotelevizije Kosova, javne radiotelevizijske kuće, bačena bomba koja je nanijela materijalnu štetu, ali nije bilo povrijeđenih. Kosovske vlasti osudile su taj napad, a policija je obavila istragu. U vrijeme sastavljanja izvještaja još niko nije uhapšen.

U junu je mješovito vijeće kosovskih sudija i sudija EULEX-a oslobodilo krivice bivšeg gradonačelnika Skenderaja Samija Lushtakua, bivšeg vlasnika Infopressa Rexhepa Hotija, njegovog bivšeg glavnog i odgovornog urednika Avnija Azemija i još dva novinara za prijetnje upućene Jeti Xharri, direktorici BIRN-a, regionalne novinske grupe. Sud je zaključio da 12 novinskih članaka u kojima je Infopress Xharru nazvao "srpskom špijankom" i "ambasadinom droljom," koji su objavljeni kao reakcija na emisiju TV BIRN-a u vezi s navodnom lošom upravom u Skenderaju gdje je Lushtaku u to vrijeme bio gradonačelnik, nisu predstavljala prijetnju Jeti Xharri.

Postupanje prema manjinama

Zajednice Roma, Aškala i Egipćana, u kojima ima približno 40.000 ljudi, najugroženije su i najviše marginalizirane grupe na Kosovu, te se i dalje suočavaju s poteškoćama prilikom dobijanja ličnih dokumenata, što im onemogućava pristup zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj pomoći i obrazovanju.

U julu je Ministarstvo za socijalnu zaštitu izmijenilo kriterije za pružanje socijalne pomoći na način kojim se mnogim romskim, aškalskim i egipatskim porodicama praktički onemogućava da primaju socijalnu pomoć. Strategija za integraciju Roma, Aškalijskih i Egipćana iz 2010. i dalje postoji samo na papiru, s tim da vlasti nisu odvojile neophodna sredstva za provođenje te strategije.

Došlo je do određenih pomaka u vezi sa Strategijom za reintegraciju repatriiranih lica iz 2010. koja obuhvata Rome, Aškalijske i Egipćane, pošto su sredstva iz centralnih fondova Ministarstva unutrašnjih poslova prebačena Opštinskim uredima za zajednice i povratak, nadležnim za identifikaciju i pružanje podrške povratnicima Romima, Aškalicima i Egipćanima. U vrijeme sastavljanja izvještaja, još je bilo prerano da se ocijene efekti prebacivanja tih sredstava.

U drugoj polovini 2013. došlo je do razbuktavanja tenzija između srpske manjine i albanske većine, posebno na sjevernom Kosovu, koje su kulminirale ubistvom jednog službenika EULEX-a u septembru i prijetnjama jednom srpskom političaru i njegovoj porodici u Mitrovici pred lokalne izbore u novembru. U vrijeme sastavljanja ovog izvještaja policija je vršila istragu u vezi s oba ta incidenta. Suprotno odluci Ustavnog suda, skupština Kosova je u septembru odobrila pomilovanje za određena krivična djela počinjena do 20. juna 2013. u okviru "otpora" kosovskim policijskim organima koja obuhvataju uništavanje imovine, pružanje pomoći počinioćima nakon počinjenja krivičnog djela i falsifikovanje dokumenata. Pristalice zakona o pomilovanju tvrde da je namjera zakona da se olakša integracija srpske manjine na Kosovu.

U periodu od januara do augusta, Policija Kosova prijavila je samo 10 međunacionalnih incidenata, u kojima nije konkretno navedeno da li je u tim incidentima bilo fizičkih povreda ili oštećivanja imovine. Međunarodni posmatrači i dalje su zabrinuti što se mnogi međunacionalni incidenti ne prijavljuju, što se ne evidentiraju i što se svrstavaju pod druga djela.

U januaru je u manjinskim srpskim oblastima Klokotu, Obiliću, Prizrenu i Kosovom Polju vandalizirano oko šezdeset grobova na četiri pravoslavna groblja. Policija je u januaru uhapsila pet lica, između kojih četiri mlađa od 18 godina. Premijer Hashim Thaci osudio je ta vandalska djela i odvojio 97.000 EUR (131.000 USD) za popravku tih grobova. U februaru su povrijeđena dva srpska djeteta kad je nepoznati napadač bacio ručnu bombu na kuću, a sumnja se da je to bilo djelo etničkog nasilja. U vrijeme sastavljanja izvještaja policija je vodila istragu.

Braniooci ljudskih prava

U martu su najmanje dva napadača teško pretukla istaknutu braniteljku ljudskih prava Nazlie Balu ispred njenog stana. Tom napadu prethodile su anonimne prijetnje smrću, u kojima se kao razlog navodila njena javna podrška predloženom amandmanu na postojeći zakon kojim bi se obezbijedila odšteta i rehabilitacija preživjelim žrtvama ratnog zločina seksualnog nasilja. U pismu pred njenim vratima je pisalo: „Ne štiti sramotu. Inače ćemo te ubiti.” U vrijeme sastavljanja ovog izvještaja policija je vodila istragu.

Banda od dvadesetak ljudi s palicama je uništila opremu i pretukla jednog radnika prilikom objavljivanja izdanja magazina časopisa Kosovo 2.0 posvećenog „seksualnosti“ u decembru 2012. U tom izdanju je bilo nekoliko članaka u vezi s lezbijskim, gej, biseksualnim i transrodnim (LGBT) pitanjima. U septembru su misija EULEX i državni tužilac Kosova podigli optužnice protiv tri lica zbog nanošenja tjelesnih povreda i podsticanja na mržnju.

Seksualna orijentacija i rodni identitet

LGBT lica suočena su s društvenom stigmatizacijom i kulturom šutnje. „Qesh“, jedina javna LGBT organizacija na Kosovu, prijavila je da je dobila nekoliko prijetnji preko društvenih medija u vezi s jednom LGBT manifestacijom u maju, čiji je domaćin bila u saradnji s vladinim ministarstvom za dobru upravu. Organizacija je prijavila jednu od tih prijetnji i policija je u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja vodila istragu.

Azilanti i raseljena lica

Tokom prvih osam mjeseci, Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) evidentirao je 483 dobrovoljna povratka, uključujući i ljude izvan Kosova i interno raseljena lica, u poređenju s 589 u istom periodu 2012. godine.

Deportacije na Kosovo iz zapadne Evrope su se nastavile, a prilikom povratka pruža se ograničena pomoć. U periodu od januara do avgusta, UNHCR je evidentirao 2.149 prisilnih povratka na Kosovo, među kojima je bilo 378 Roma, 143 Aškalija i 6 Egipćana. Najveći broj pripadnika manjina vraćen je iz Švedske (243) i nešto manje iz Njemačke (150).

Olovom kontaminirani kamp „Osterode“ kraj Mitrovice zatvoren je u decembru 2012, a preostalih pet porodica Roma, Aškalija i Egipćana porodica preseljeno je u jednu stambenu zgradu u sjevernoj Mitrovici.

Ključni međunarodni akteri

U rezoluciji usvojenoj u januaru, Parlamentarna skupština Vijeća Evrope pozvala je kosovske vlasti na borbu protiv korupcije, provođenje pravosudnih reformi, rješavanje ratnih zločina, zaštitu i promovisanje prava Roma, Aškalija i Egipćana, osiguravanje nezavisnosti medija i adekvatne zaštite za novinare, kao i na jačanje borbe protiv trgovine ljudima. Takođe je pozvala Evropsku Uniju da koncentriše politički dijalog s Kosovom na jačanje vladavine prava.

Visoka predstavnik EU za vanjske poslove Catherine Ashton pozdravila je sporazum Kosova sa Srbijom iz aprila, čiji je cilj normalizacija odnosa i promovisanje evropskih integracija, ali u kom nije naglašena važnost jačanja zaštite ljudskih prava.

U izvještaju o napretku zemlje iz oktobra, sporazumu o stabilizaciji između EU i Kosova, Evropska komisija (EK) je izrazila ozbiljnu zabrinutost u vezi s vladavinom prava i zaštitom manjina. EK je pozvala kosovske vlasti na rješavanje problema korupcije, organizovanog kriminala i napada na organe pravosuđa jačanjem zakonodavstva i njegove implementacije, kao i na osiguranje mjera bezbjednosti i zaštite za sudije, tužioce, svjedoke i podnosiocce tužbi. Takođe je pozvala organe vlasti da preduzmu daljnje mjere za smanjenje broja nagomilanih sudskih predmeta provođenjem sudskih odluka. U izvještaju su vlasti pozvane da provedu istragu i da procesuiraju napade motivisane nacionalnom i vjerskom pripadnošću, kao i da promptno provedu nacionalnu strategiju i akcioni plan za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana zajednicu.

Tokom svoje posjete u junu, visoki komesar UN-a za ljudska prava Navi Pillay izrazila je ozbiljnu zabrinutost u pogledu vladavine prava, uključujući nezavisnost pravosuđa i broj nagomilanih sudskih predmeta, kao i u pogledu diskriminacije Roma, Aškalija i Egipćana, Srba, Goranaca i

drugih manjina, i pozvala na energično provođenje zakona i oštriju reakciju na govor mržnje i nacionalnu netoleranciju.

Generalni sekretar UN-a Ban Ki-moon je u julu pozvao Kosovo i Srbiju na saradnju prilikom rješavanja problema nestalih lica na Kosovu. Zbog rata sa Srbijom do danas se još više od 1.700 lica vode kao nestala.